

Media4Development

NAUJIENLAIŠKIS #5

2017 m. gruodis / #M4DPROJECT

TEMA:

**Globalusis
švietimas**

„Viena koja pasiirdamas, Intha genties berniukas stato tinklą ežere“, Birma © Tomas Baranauskas
Konkurso „Pasaulis tavo akimis“ nuotrauka, 2015 m.

ŠIAME NUMERYJE:

03

VIETOJ ĮŽANGOS

04

LIETUVA IR GLOBALUSIS ŠVIETIMAS

DU METAI IR VIS DAR BE
KONCEPCIJOS

08

EKSPERTŲ NUOMONĖ

ŽINIOS IR ATSAKOMYBĖ:
KODĖL REIKIA IEŠKOTI
TO, KAS VIENIJA, O NE
SKIRIA?

12

PASAULIS PASAULIO PILIEČIŲ UGDYMO STRATEGIJOS

16

TENDENCIJOS GLOBALUSIS PILIETIŠKU- MAS: NUO SAMPRATOS IKI ATEITIES PROGNOZIŲ

20

PATIRTYS PRISIIMTI ATSAKOMYBĘ UŽ PASAULIO ATEITĮ

Naudotos nuotraukos:

4 psl. „Steps“. © Tharindu Rajakaruna, Flickr.

5 psl. „Education“. © Phani Kumar, Flickr.

6 psl. „Follow The world within my hands“. © Capture Queen, Flickr

8 psl. „Globe“. © Andrew Smith, Flickr

9 psl. „Žinių troškimas padeda nugalėti trūkumus“. © Madara Žgutė, Gana, konkurso „Pasaulis tavo akimis“ nuotrauka, 2015 m.

11 psl. „Hand with globe“. © The Earth Awards, Flickr

14 psl. „Šventyklos priežiūra – kaimo bendruomenės pareiga ir šventė“. © Akvilė Narkutė, Malis, konkurso „Pasaulis tavo akimis“ nuotrauka, 2015 m.

16 psl. „Budistų vienuoliai žingsniuoja ilgiausiu pasaulyje tikmedžio tiltu Amarapuros miestelyje.“ © Tomas Baranauskas, Birma, konkurso „Pasaulis tavo akimis“ nuotrauka, 2015 m.

19 psl. „Ne vaikų žaidimai“ © Eglė Ščerbinskaitė, Indija, konkurso „Pasaulis tavo akimis“ nuotrauka, 2015 m.

20 psl. „Aplinkosauga“. © Gintės Marijos Gyltės nuotrauka

23 psl. „Globaliojo švietimo renginio jaunimui „Iššūkis (ne)lygybei!“ akimirka“. © Jono Petronio nuotrauka

24 psl. „Paskaita lytinio švietimo tema“. © Gintės Marijos Gyltės nuotrauka

Šis naujienlaiškis yra projekto Žiniasklaida vystymuisi (Media4Development) dalis. Projektas yra finansuojamas Europos Sąjungos. Projekto turinys nebūtinai atspindi oficialią Europos Sąjungos poziciją.

Daugiau informacijos:

<http://www.eurohouse.lt>

http://www.pagalba.org/lt/media_4_development

VIETOJ ĮŽANGOS

Justina Kaluinaitė

Nacionalinė nevyriausybių vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platforma (NNVBO Platforma)

Projektui „Žiniasklaida vystymuisi“ baigiantis, kviečiame skaityti jau penktąjį specialųjį naujienlaiškį, skirtą globaliajam švietimui. Ankstesniuose leidiniuose pristatėme 2015 metais įvykusius [pokyčius](#) vystomojo bendradarbiavimo politikoje, pasaulį ištikusią [migracijos krizę](#), [humanitarinės pagalbos sampratą](#) ir [naujoves](#), kurias paskatino prieš du metus Jungtinių Tautų priimti Darnaus vystymosi tikslai. Kiekviename numeryje dalijomės ekspertų komentarais, lyginome situaciją Lietuvoje ir pasaulyje, pristatėme unikalias patirtis. O šiame numeryje galėsite išsamiau patyrinėti visas šias sritis apjungiantį globalųjį švietimą.

Čia susipažinsite su globaliojo švietimo raida ir ateities tendencijomis, globaliojo pilietiškumo švietimo padėtimi nuolat kintančiame pasaulyje, svarbiausiais tarptautiniais dokumentais, o taip pat kaimynų estų patirtimis, šios srities ekspertų nuomonėmis apie tai, ko reikia siekiant sėkmingo globalaus pilietiškumo švietimo, ir, žinoma, globaliojo švietimo padėtimi Lietuvoje.

Globalusis švietimas, arba globaliojo pilietiškumo ugdymas, iki šiol Lietuvoje, kaip ir daugelyje kitų pasaulio šalių, yra *terra incognita*. Tačiau tai nepaprastai svarbi visapusiško švietimo sritis, skirta ugdyti asmenybę, kuri kritiškai mąsto, geba suprasti globalaus pasaulio aspektus, sąsajas ir ryšius bei asmeninį vaidmenį dalyvaujant globaliuose pokyčiuose. Globalizacija ir stiprėjantys tarpusavio ryšiai tokiose srityse, kaip prekyba, vartojimas, aplinkosauga, technologijos, taip pat ir mūsų pačių dalyvavimas tarptautinėse veiklose, santykiai su žmonėmis bei mūsų kasdieniniai sprendimai jau seniai peržengė valstybių ir net žemynų ribas.

Kasdieniai mūsų sprendimai, ką vartoti, ką pirkti, kaip rūpintis savo aplinka, lemia žmonių gyvenimus net ir tolimiausiuose pasaulio kraštuose. Pastebėjau, kad Lietuvoje dažnai save vertiname kaip nevisaverčius globalių reiškinių dalyvius, nors tiek daug mūsų tėvynaninių dirba svetur, keliauja, studijuoja ir naudojami kitomis tarptautinėmis galimybėmis.

Manau, kad globalusis švietimas ne paneigia, o papildo tautinį ugdymą. Juk esame ir Lietuvos, ir pasaulio piliečiai. Suvokiame Lietuvos istoriją ir kultūrą, tačiau dalyvaujame ir globaliuose procesuose. Taigi įgytos žinios ir supratimas apie globalius reiškinius ir įvykius išugdo ne tik kritinį mąstymą, bet ir formuoja asmenybės socialinę atsakomybę. Atsakomybę už savo kasdieninius sprendimus, pradedant nuo mažiausių dalykų - ką perkame ir kaip vartojame, ką manome ir kalbame apie kitus.

Esu įsitikinusi, kad globalusis švietimas gali sustiprinti ir mūsų pačių savivertę bei suvokimą, kad esame svarbūs pasaulyje, darome įtaką globaliems įvykiams ir reiškiniams ir patys esame veikiami globalių ryšių. Turime dideles galimybes, kuriomis naudojames, tačiau kartu turime priimti ir pasaulio pažinimo, supratimo ir veikimo atsakomybę. O tai padės mums geriau pažinti bei vertinti ir save pačius.

Gero skaitymo!

Justina Kaluinaitė

DVEJI METAI IR VIS DAR BE KONCEPCIJOS

■ Parengė Daiva Repečkaitė

Pasaulyje globalusis švietimas pamažu skinasi kelią į formalųjį ir neformalųjį ugdymą. Kaip konkrečiai jis pasklis Lietuvoje, sunku pasakyti. Asociacijos LITDEA, vienijančios Lietuvos nevyriausybinę vystomojo švietimo ir bendradarbiavimo organizacijas, ir Nacionalinės nevyriausybinę vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platformos 2014 m. [tyrime](#) teigiama, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintoje Nacionalinėje darnaus vystymosi švietimo 2007–2015 m. programoje buvo numatytas ugdymas apie darnų vystymąsi, tačiau 2011 m. programos vykdymas nutrauktas. 2015-aisiais sužibo nauja viltis: Vilniuje surengta pirmoji tarptautinė konferencija „Globaliojo švietimo scenarijus: nuo sampratos iki veiksmų“, kurioje pristatytas Lietuvos globaliojo švietimo koncepcijos [projektas](#).

Globaliojo švietimo apibrėžime įprastai išskiriami šie komponentai: pirma, tai yra aktyvus procesas, per kurį ne tik įsisavinamos žinios apie pasauliui kylančius iššūkius, bet ir mokoma į juos reaguoti; antra, šis procesas priartina pasaulio iššūkius prie asmens – mokomasi suvokti savo ir visuomenės pasirinkimų poveikį bei galimybes keisti savo elgesį; trečia, akcentuojama įvairių pasaulio dalių ir reiškinių tarpusavio priklausomybė. Siekiant globaliojo švietimo tikslų pasitelkiami UNESCO, Europos Tarybos, Oxfam modeliai. Tarp globaliojo švietimo temų – skurdas, klimato kaita, išteklių naudojimas. Šios temos nagrinėja-

mos įvairiuose dalykuose, tokiuose kaip geografinė, istorinė, fizika, kalbos. Apie tokį tarpdalykiškumą ir buvo diskutuojama konferencijoje.

Deja, koncepcija nebuvo patvirtinta. Kaip teigia Švietimo ir mokslo ministerijos Neformalaus švietimo skyriaus vyr. specialistas Algimantas Šimaitis, taip atsitiko todėl, kad buvo performuluoti Jungtinių Tautų tikslai. Kaip tik tuo metu, kai turėjo pasirodyti koncepcijos apmatai, 2015 m. rugsėjį, buvo nustatyti darnaus vystymosi tikslai. Anot A. Šimaičio, jie paskatino peržiūrėti numatomas nuostatas: pagal strategų rekomendacijas buvo nutarta, kad [glo-

baliojo švietimo] nuostatos turi atspindėti jau esamuose ar naujai rengiamuose strateginiuose dokumentuose. Taigi buvo atsisakyta rengiamos koncepcijos, nes iškilo poreikis įgyvendinant Jungtinių Tautų darnaus vystymosi darbotvarkės „Keiskime mūsų pasaulį. Darnaus vystymosi darbotvarkė iki 2030 metų“ tikslus aktualizuoti Valstybinės švietimo 2013–2022 metų strategijos, Valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ ir kitas nuostatas.

Su Ministerijos tarnautojo nuomone nesutinka Švietimo NVO tinklo koordinatore Judita Akromienė, dalyvavusi globaliojo švietimo koncepcijos rengimo darbo grupėje. Ji pabrėžia, kad JT Darnaus vystymosi darbotvarkė nevyriausybinėms organizacijoms nebuvo jokia naujiena: jos atidžiai stebėjo, kaip naujieji tikslai buvo plėtojami, ir nematė priežasčių, dėl kurių vertėjo nutraukti koncepcijos priėmimą Lietuvoje. Anot J. Akromienės, Ministerija pasirinko lengviausią kelią – atsisakyti atsakomybės rengti jaunąją šalies visuomenę gyvenimui globaliame pasaulyje. Juo labiau, kad per dvejus metus ministerija neaktualizavo darnaus vystymosi tikslų, būtent neįtraukė 4 tikslo – kokybiško išsilavinimo – į JT darnaus vystymosi darbotvarkės įgyvendinimo Lietuvos prioritetus.

“

Nesame išsikėlę tikslų, neapibrėžiame, ką norime pasiekti, kaip globalusis švietimas gali prisidėti prie mūsų šalies gerovės.

Pasaulio piliečių akademijos vadovė Indrė Augutienė pritaria, kad Lietuvoje nėra sisteminio požiūrio į globalų-

jį švietimą: „Nesame išsikėlę tikslų, neapibrėžiame, ką norime pasiekti, kaip globalusis švietimas gali prisidėti prie mūsų šalies gerovės.“ O „Humana People to People Baltic“ atstovo Juliaus Norvilo nuomone, norint sėkmingai įgyvendinti tikslą užtikrinti visa apimantį ir lygiavertį kokybišką išsilavinimą ir skatinti visą gyvenimą trunkantį mokymąsi formaliajame švietime, jį būtina įtraukti ir į mokytojų rengimo sistemą. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2017 m. liepos 28 d. įsakyme Nr. V-603 „Dėl Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos 2017 metų darbo plano patvirtinimo“ minimi tik globaliojo švietimo savaitės renginiai. „Ugdymo plėtotės centras vykdo globaliojo švietimo veiklas, o Lietuvos vaikų ir jaunimo centras (LVJC), Lietuvos mokinių neformaliojo švietimo centras ir kitos organizacijos – neformalųjį švietimą“, – aiškina A. Šimaitis ir priduria, kad šias veiklas rekomenduojama įtraukti į formalųjį švietimą, ir mokytojai jas integruoja į savo ugdymo programas.

2017 metų lapkritį vykusį globalaus švietimo savaitę kvietė mokinius dalyvauti plakatų, fotografijų, šūkio ir marškinėlių kūrimo konkursuose. Lietuvos vaikų ir jaunimo centras taip pat parengė informacinę medžiagą, kuria esą naudojosi visos norinčios mokyklos, pedagogai, nevyriausybinės organizacijos. Kaip teigė LVJC neformaliojo ugdymo organizatorė Jolanta Markevičienė, atsakinga už Globalaus švietimo savaitės renginių organizavimą Lietuvoje, į veiklas įsitraukia ir nevyriausybinių sektorių. Deja, didžioji dalis LVJC skelbiamų informacinių [priemonių](#) yra skirtos tiesiog JT tikslams nušviesti ir nėra pritaikytos

“

Norint sėkmingai įgyvendinti tikslą užtikrinti visa apimantį ir lygiavertį kokybišką išsilavinimą ir skatinti visą gyvenimą trunkantį mokymąsi formaliajame švietime, jį būtina įtraukti ir į mokytojų rengimo sistemą.

Lietuvos mokykloms (net neišverstos į lietuvių kalbą ar juolab etninių mažumų kalbas).

Savo ruožtu Ugdymo plėtotės centras, pasak ŠMM atstovo, nuo 2013 metų rengia globaliojo švietimo seminarus mokytojams. 2015 m. keli projektai buvo skirti istorijos, pilietinio ugdymo ir lietuvių kalbos mokytojams. Dalį projektų finansavo Užsienio reikalų ministerija pagal Vystomojo bendradarbiavimo ir paramos demokratijai programą. Ugdymo plėtotės centro kuriama Mokytojo TV

“

Problema yra ne informacijos, o strateginio požiūrio ir aiškių siekių trūkumas, veiklų fragmentiškumas. Motyvuotieji pedagogai informaciją apie pasaulio problemas susiranda patys, tačiau išlieka opus klausimas – kaip globaliojo švietimo temas nuosekliai integruoti į ugdymo procesą.

Judita Akromienė © Švietimo NVO tinklo nuotrauka

išleido keletą interviu ir kitos [vaizdinės medžiagos](#) apie globaliojo švietimo integravimą į ugdymo procesą.

Tačiau pasak J. Norvilos tokios paskatos paskėsta tarp kitų švietimo veiklų: „Globaliojo švietimo tiesiog nėra kur įsprausti, tiesiog nelieta tam laiko. Laiko jam skiriama tik tiek, kiek jo išspaudžia pavienių mokytojų *ad hoc* iniciatyva.“

Švietimo NVO tinklo koordinatorės Juditos Akromienės nuomone, problema yra ne informacijos, o strateginio požiūrio ir aiškių siekių trūkumas, veiklų fragmentiškumas. Motyvuotieji pedagogai informaciją apie pasaulio problemas susiranda patys, tačiau išlieka opus klausimas – kaip globaliojo švietimo temas nuosekliai integruoti į ugdymo procesą.

A. Šimaitis ramina, kad kitais metais numatoma aktyviau rengti metodinę medžiagą ir organizuoti mokytojų mokymus. Ketinama tartis ir su kitų Baltijos šalių kolegomis. Tačiau siekiant, jog jauni žmonės jau dabar būtų pasirėngę gyventi globaliame pasaulyje, suprasti kylančius iššūkius ir juos spręsti, pavienių priemonių tikrai nepakaks. Jau 2015 m. ŠMM atstovai teigė, kad globalusis švietimas yra „moralinė ir vertybinė investicija“. Tačiau ar vien tik savo entuziazmo vedini „investuotojai“ mokyklose gali ją paskleisti Lietuvoje ir išugdyti visaverčius globalaus pasaulio piliečius?

ŽINIOS IR ATSAKOMYBĖ: KODĖL REIKIA IEŠKOTI TO, KAS VIENIJA, O NE SKIRIA?

■ Parengė Jūratė Važgauskaitė

Pasaulis keičiasi kasdien, todėl svarbu ne tik keistis kartu, bet ir suvokti šių pokyčių esmę. Vaikai turėtų mokytis suprasti skurdą, klimato kaitą ar konfliktus kasdien. Priimti pasaulį ir jame gyvenančius žmones bei vykstančius procesus kaip kasdienybę, kurioje ir jie vaidina savo vaidmenį, dalį. Kalbėtis su kitos tautybės, rasės ar religijos žmogumi be nuostabos ir išankstinio nusiteikimo. Šie ir daugelis kitų globaliojo švietimo tikslų yra keliami visame pasaulyje, kai kalbama apie poreikį būti ne tik žiūrovu, bet ir aktyviu dalyviu.

Globaliuoju švietimu siekiama ne tik prisidėti prie supratimo apie pasaulines problemas, bet ir skatinti mąstyti apie savo vaidmenį jas sprendžiant ir kuriant geresnį ar bent jau supratingesnį pasaulį. Visa tai, ekspertų nuomone, verta pradėti daryti jau darželyje ir užtikrinti globalųjį švietimą iki pat universiteto suolo. Būtent dėl to, pasak „Hanover Research“, pradinės ir vidurinės mokyklos, taip pat ir uni-

versitetai privalo paruošti savo studentus sudėtingam, su-sietam ir besikeičiančiam pasauliui, kuris yra aplink mus. Mokslininkai globalųjį švietimą laiko būtina besikeičiančio pasaulio vystymosi sąlyga.

UNESCO, Brooking instituto ir „Global Education First“ įsteigtos iniciatyvos, prisidedančios prie globaliojo švietimo plėtos, duomenimis, yra trys pamatai, ant kurių laikosi globaliojo švietimo ir švietimo apskritai idėja, – tai globalių problemų supratimas ir jungtis tarp lokalių ir globalių idėjų, problemų, požiūrių, taip pat įgūdžių, būtinų XXI amžiaus žmogui, ugdymas; kritinio mąstymo skatinimas, bendravimo, problemų sprendimo mokymas. Ir paskutinis, bet ne mažiau svarbus – jaunų žmonių įgali-nimas, raginimas imtis iniciatyvos už save ir savo veiklas, mokymas, kaip savo kompetencijas pritaikyti globaliame pasaulyje, suvokimo, kaip pasaulis tiesiogiai juos veikia, skatinimas.

Kaip pabrėžia „Education Week“, globalusis švietimas visame pasaulyje pripažįstamas kaip būtina globalių vaikų ir suaugusiųjų kompetencijų ugdymo sąlyga. Tiesa, tai, kokios yra pagrindinės globaliojo švietimo tendencijos, ir tai, kam skiriama daugiau, o kam mažiau dėmesio, skirtingose valstybėse skiriasi. Tačiau bendras vardiklis, specialistų nuomone, yra įgūdžiai, žinios ir nuostatos, kurių reikia tam, kad žmonės sėkmingai susikalbėtų ir bendrautų XXI amžiuje.

„Education Week“ pažymi, kad yra keletas svarbių dalykų, kurie neturėtų praeiti pro globaliojo švietimo besirūpinančių žmonių akis. Tai, pasak šių JAV specialistų, ne tik atskiros šalies gebėjimas parengti savo moksleivius ir studentus, bet ir bendri globalūs švietimo vardikliai, kurie turėtų būti taikomi, ugdant JAV ir kitų pasaulio šalių jaunuolius. Tarkim, parengti jaunimą, o kartu ir mūsų šalį globaliam ir atviram pasauliui. Ten taip pat pažymima, kad globaliajam švietimui keliama bendrumo ir susietumo reikalavimai, kurie būtini visame vaikų ir jaunimo ugdymo procese.

„Education Week“ rašo, kad globalusis švietimas negali užsidaryti tik akademinėje erdvėje. Tai aktualu ir kasdienybėje, o išmoktas pamokas vaikai *išsineša* į gatvę ir namus.

„Globalusis švietimas visame pasaulyje pripažįstamas kaip būtina globalių vaikų ir suaugusiųjų kompetencijų ugdymo sąlyga. Tiesa, tai, kaip įgyvendinamos pagrindinės globaliojo švietimo tendencijos, ir tai, kam skiriama daugiau, o kam mažiau dėmesio, skirtingose valstybėse skiriasi.“

Besikeičiantis pasaulis ir globali ekonomika yra svarbūs aspektai, kai kalbame apie globalųjį švietimą ir vaikų suvokimą, kad dirbti, bendrauti ir bendradarbiauti darbo rinkoje jiems greičiausiai reikės įvairiomis kalbomis, derantis su įvairių kultūrų, religijų ir rasių žmonėmis.

Tam pagrindą ir padeda globalusis švietimas, skatinantis priimti pasaulį tokį, koks jis šiuo metu yra. O jis yra ne tik prekiaujantis, bet ir keliaujantis. Beprecedentė migracija ir tai, kaip mes ją priimsime ateityje, labai priklausys nuo to, ko ir kaip išmoksime mokykloje. Migruoja ne tik žmonės, bet ir idėjos, darbo ar bendravimo metodai, įgūdžiai. Vaikai ateityje susidurs su iš kitų šalių atvykusiais žmonėmis, kurių ne tik kitoks tikėjimas, bet ir kitokia darbo etika, kito-kie pomėgiai ir poreikiai. Globalusis švietimas reikalingas tam, kad visi – tie, kurie migruoja, ir tie, kurie gyvena toje pačioje vietoje ilgiau, galėtų suprasti vieni kitus.

„Globalusis švietimas reikalingas tam, kad visi – tie, kurie migruoja, ir tie, kurie gyvena toje pačioje vietoje ilgiau, galėtų suprasti vieni kitus.“

Anot „Education Week“, globalusis švietimas gali ar tiesiog privalo parengti jaunus žmones ne tik bendrauti su kitokių patirčių turinčiais žmonėmis, bet ir globaliai konkuruoti, nes pasaulis traukiasi, darbas, bendravimas, mokslas senokai neapsiriboja viena valstybe ar regionu, todėl svarbu gebėti konkuruoti kitose valstybėse, regionuose, susikalbėti kitoje kultūrinėje ar religinėje aplinkoje.

Šiandienos išsilavinusiam žmogui svarbu suprasti pasaulio sudėtingumą, kompleksinę jo pobūdį ir tai, kokie ryšiai sieja įvairius žmones. Globaliojo švietimo strategai įsitikinę, kad gilindami savo žinias vaikai ir jaunuoliai ne tik daro gera sau, bet ir prisideda prie bendro klestėjimo, nes pažinimas yra tai, kas vienija, o ne skiria.

GLOBALUSIS ŠVIETIMAS – LOKALUS DARBAS

Kai kuriose Lietuvos ugdymo įstaigose jaunimo taip pat neaplenkia globaliojo švietimo paskaitos, užsiėmimai ir diskusijos. Tiesa, su estais mes vis dar negalime lygintis, nes kaimynai tai pradėjo daryti kur kas anksčiau, o ir pasaulio vaizdas, kurį jie mato, yra platesnis.

Pasak Nacionalinės nevyriausybinių vystomojo bendradarbiavimo organizacijų platformos (NNVBO) vadovės Justinos Kaluinaitės, Lietuvoje globalusis švietimas nėra naujiena, o kai kurios mokyklos tuo užsiima jau senokai, tačiau stinga metodiškumo bei žinojimo, kad pradėtas darbas bus tęsiamas ilgiau nei kelis mėnesius.

„Yra įvairių metodikų ir praktikų, kaip galima sudominti moksleivius ir mokytojus, kaip reikia dirbti šioje srityje. Globalusis švietimas yra toks dalykas, kurį galima pritaikyti visur – istorijos ir matematikos pamokose bei neformaliajame ugdyme“, – sako J. Kaluinaitė, pati dirbanti su mokiniais, važinėjanti į mokyklas ir skleidžianti globaliojo švietimo žinių šalies ugdymo įstaigose.

Pasak specialistės, svarbu, kad su globaliojo švietimo teorija ir praktika susipažintų ne tik mokiniai, bet ir mokytojai, mokyklų vadovai. Anot J. Kaluinaitės, Lietuvoje tikrai yra gerosios praktikos pavyzdžių, yra smalsių vaikų ir mokytojų, besidominčių globaliais klausimais.

„Mokiniais yra įdomu, jie mėgsta diskutuoti ir sako, kad jie apie tai (pasaulį, problemas) nekalba. Vyresnieji, žinoma, žino daugiau ir gali daugiau pasakyti. Tiesa, aš buvau tose mokyklose, kurios ugdo kritinį mąstymą. Na, o kitur pasitaiko visko, tačiau faktas yra tas, kad vaikai yra žingeidūs, nori diskutuoti ir suprasti, kodėl yra taip, kaip yra. Su mokytojais būna įvairiai, jie gauna pakankamai daug naujos informacijos, yra parengtos ir kelios metodikos, bet pasitaiko ir tokių, kurie sako, kad štai vėl reikia daryti, o mes kažko nežinome“, – pasakoja NNVBO platformos vadovė.

Anot jos, mes esame išsiugdę gana „centruotą“ supratimą, kad pasaulio vidurys yra Europa, ir viską matome per šią prizmę. Labai trūksta globalesnio požiūrio, o informacijos, patikimų šaltinių, diskusijų dar nėra daug.

Justina Kaluinaitė © Asmeninio albumo nuotrauka

„Vyresnieji vaikai yra daugiau matę, važinėję, neužsidaro Lietuvoje ir labiau supranta, kad esame pasaulio dalis. Jiems kyla ne suvokimo, o informacijos atrankos klausimas. Jie nori diskutuoti apie poveikį, įsitraukimą, problemas, priežastis“, – sako J. Kaluinaitė. Ji pripažįsta, kad globalusis švietimas Lietuvoje dar turi daug erdvės plėstis, šiuo metu tai yra daroma mokytojų arba mokinių iniciatyva, tačiau tokių nėra daug. Didžioji dalis, deja, nesugeba mokykloje pateikiamo turinio susieti su realiu gyvenimu.

„Daugumai reikia paaiškinimo, tęstinumo, supratimo, kas tai yra. Turi būti ilgalaikis, nuoseklus darbas, kad būtų aišku, kaip gyventi šiame globaliame pasaulyje, nepasiklysti informacijos gausoje. Globaliojo švietimo kaip istorija ar geografija turi būti mokoma nuo pradinių klasių iki

pat mokyklos baigimo“, – svarstė specialistė.

Anot jos, Lietuvoje globaliojo švietimo padėtis nėra beviltiška, bet sistemingo ir metodiško darbo iki šiol stinga. O šiandienos realijos ir vis labiau besitraukiantis pasaulis neleidžia sėdėti rankų sudėjus, bet skatina kuo greičiau imtis kryptingų veiksmų.

Globalusis švietimas – būtinas ugdant jaunąją kartą, nes tai ne tik žinios apie pasaulį ir tai, kaip jis veikia, bet ir įrankis, kuriuo pasiremiant galima kurti savo ir daryti įtaką kitų gyvenimui, dirbti, keliauti ir gyventi globalioje erdvėje nepatiriant sunkumų, suprasti kitų tautų ar religijų atstovus ir su jais rasti daugiau panašumų nei skirtumų. Tai yra būti pasaulio piliečiu.

PASAULIO PILIEČIŲ UGDYMO STRATEGIJOS

■ Parengė Goda Jurevičiūtė

*Nėra žmogaus, kuris būtų atskira sala;
kiekvienas esame gabalėlis žemyno,
žemės dalis.*

John Donne

BENDROS SĄVOKOS LINK

Globaliojo švietimo koncepcija remiasi prielaida, kad žmonės gyvena vis glaudesniame ir tarpusavyje vis labiau susijusiame pasaulyje, kuriame už tūkstančių kilometrų vykstantys reiškiniai gali turėti įtakos kiekvieno asmens gyvenimui. Tai ne tik atveria naujas galimybes, bet ir įpareigoja aktyviai prisidėti prie geresnio ir teisingesnio pasaulio sukūrimo. Šį suvokimą siekianti perteikti globali ar tarptautinė švietimo perspektyva turi galias šaknis ir per savo raidos laikotarpį buvo apibūdinama tokiomis sąvokomis kaip vystomasis švietimas, žmogaus teisių švietimas, darnaus vystymosi švietimas, švietimas taikos užtikrinimui ir konfliktų prevencijai, tarpkultūrinis švietimas ir kt.

Pastaraisiais dešimtmečiais į su švietimu dirbančių tarptautinių organi-

Europos Tarybos Parlamentinė asamblėja © Europos Taryba

zacijų, pilietinių visuomenių ir edukatorių diskursus pradėjo skverbtis dvi pagrindinės sąvokos, kuriomis siekiama susieti ankstesnes globalios švietimo perspektyvos sampratas – tai globalusis švietimas ir globaliojo pilietiškumo ugdymas.

Pirmajai sąvokai pirmenybę teikia svarbiausias globaliojo švietimo bendruomenės veikėjas Europoje – Europos Taryba ir prie jos įkurtas Šiaurės-Pietų centras. Per 2002 m. Maastrichte, Nyderlanduose, vykusį pirmąjį Europos globaliojo švietimo kongresą

buvo priimta vadinamoji Maastrichto deklaracija. Tai kertinis politikos dokumentas, kuriuo raginama sukurti nacionalines ir Europos globaliojo švietimo strategijas. Vienas pagrindinių kongreso rezultatų – bendro globaliojo švietimo apibrėžimo priėmimas. Deklaracija įtvirtino globaliojo švietimo kaip „švietimo, atveriančio žmonių akis ir protus globalaus pasaulio reiškiniams ir skatinančio kurti teisingesnį, sąžiningesnį pasaulį, kuriame visiems užtikrinamos žmogaus teisės“¹, sampratą.

O štai pagrindines koordinates šioje srityje visam pasauliui nustatanti UNESCO vartoja globaliojo pilietiškumo ugdymo (GPU) sąvoką. Globalusis pilietiškumas reiškia asmens suvokimą, kad jis priklauso pasaulio bendruomenei. Juo pabrėžiama politinė, ekonominė, socialinė ir kultūrinė tarpusavio priklausomybė ir sąsajos tarp vietinio, nacionalinio ir globalaus lygmenų. Globaliojo pilietiškumo ugdymas suprantamas kaip švietimas, apimantis žinių, gebėjimų ir vertybinių nuostatų, kurios reikalingos siekiant užtikrinti atviresnį, teisingesnį ir taikesnį pasaulį, diegimas².

Tik dabar pamažu įsigali konsensusas dėl sąvokų susiejimo. 2015 m. Zagrebe, Kroatijoje, surengtame trečiajame Europos globaliojo švietimo kongrese priimtuose dokumentuose globaliojo švietimo ir globaliojo pilietiškumo ugdymo sąvokos vartojamos kaip sukeičiamos ir nurodančios į tą pačią koncepciją³.

ŠVIETIMO MOMENTAS

Tyrime apie globaliojo pilietiškumo ugdymo įtraukimą į pradinio ugdymo programas dešimtyje Europos Sąjungos valstybių teigiama, jog GPU koncepcijos populiarumui didelę įtaką padarė Jungtinių Tautų sekretoriaus

Dabar didesnis dėmesys skiriamas švietimo kokybei ir būtent toms kompetencijoms, kurios yra reikalingos šiandien ir ateičiai.

Ban Ki-moono 2012 m. pristatyta Pasaulinė iniciatyva „Pirmiausia – švietimas“ (Global Education First Initiative, GEFI), kadangi vienu iš prioritetų ji paskelbė globalaus pilietiškumo puoselėjimą⁴.

Tačiau, kaip teigia Lietuvos nacionalinės UNESCO komisijos švietimo ir mokslo programų vadovė Liliana Bugailiškytė-Lideikienė, didžiausią postūmį GPU koncepcijos paplitimui turėjo Jungtinių Tautų 2015 m. suformuluoti darnaus vystymosi tiks-

lai. Tuomet pirmą kartą pasaulyje buvo suvienyta visų Jungtinių Tautų agentūrų darbotvarkė. Joje UNESCO yra atsakinga už ketvirtąjį tikslą – kokybišką išsilavinimą. Šiam tikslui yra sukurta paaiškinamoji veiksmų programa „Švietimas 2030“. „Ši programa išsiskiria tuo, kad iki tol dėmesys buvo kreipiamas į švietimo prieinamumą, kad jis būtų prieinamas kuo daugiau pasaulio kraštų ir kuo daugiau žmonių įgytų bent minimalų išsilavinimą. Dabar didesnis dėmesys skiriamas švietimo kokybei ir būtent toms kompetencijoms, kurios yra reikalingos šiandien ir ateičiai“, – tvirtina L. Bugailiškytė-Lideikienė.

Pasak UNESCO atstovės, išsivysčiusios Europos ir Vakarų valstybės anksčiau nerasdavo sau vietos organizacijos švietimo programoje. „Pavyzdžiui, kad ir Lietuvoje – turbūt yra beveik 100 proc. raštingų žmonių, tad tuo švietimo pasiekimu nieko nebesudominsi. Iš tiesų reikia kalbėti, ar švietimas atliepia mūsų lūkesčius, ar padeda mums rasti savo vietą pasaulyje“, – dėsto L. Bugailiškytė-Lideikienė. Pasak jos, patvirtinus darnaus vystymosi darbotvarkę, išsivysčiusioms valstybėms atsirado galimybė permąstyti savo požiūrį į švietimą, atsižvelgiant į 4.7 uždavinį.

Jame užsibrėžiama „iki 2030 metų užtikrinti, kad visi besimokantys asmenys įgytų žinių ir įgūdžių, reikalingų darniam vystymuisi skatinti, įskaitant, be kitų dalykų, švietimą darnaus vystymosi ir darnios gyvensenos, žmogaus teisių, lyčių lygybės, taikos ir nesmurtinės kultūros skatinimo, globaliojo pilietiškumo bei kultūrų įvairovės ir kultūros indėlio į darnų vystymąsi vertinimo klausimais.“⁵

„Tos temos nėra naujos, tačiau dėl joms toje programoje teikiamos svarbos tai galime pavadinti „švietimo

¹ Maastricht Global Education Declaration.

² Global Citizenship Education: Topics and Learning Objective.

³ 3rd European Congress on Global Education: Congress documents

⁴ Global Schools (2016) „Global Citizenship Education in Europe. A Comparative Study on Education Policies across 10 EU Countries“. Research deliverable issued within the European project „Global Schools“, Trento, Italy: Provincia Autonoma di Trento.

⁵ 4-asis Darnaus vystymosi tikslas.

momentu“, – teigia UNESCO atstovė.

IDĖJŲ SKLAIDA

Pasak L. Bugailiškytės-Lideikienės, UNESCO, siekdama GPU idėjų sklaidos, didžiausią dėmesį skiria įvairių pedagogams skirtų metodinių priemonių rengimui.

Europoje nuo 2001 m. veikia Europos globaliojo švietimo tinklas, vienijantis Europos šalių ministerijas, nacionalines agentūras ir kitas institucijas, atsakingas už globaliojo švietimo politikos formavimą ir įgyvendinimą. Tinklas vykdo Europos valstybių tarpusavio vertinimo tyrimus bei teikia paramą atsakingoms institucijoms rengiant nacionalines globaliojo švietimo strategijas ir stiprinant globaliojo švietimo politikos įgyvendinimo ir finansavimo kokybę bei rezultatus⁶.

Europos Tarybos Šiaurės-Pietų centras kartu su partneriais rengia Europos kongresus, skirtus globaliajam švietimui, nacionalinius ir regioninius globaliojo švietimo seminarus, nuotolinius mokymo kursus. Viena labiausiai paplitusių jo iniciatyvų – globaliojo švietimo savaitė (GŠS), kurioje

kviečiamos dalyvauti visos 47 Europos Tarybos narės. Ši iniciatyva pradėta 1999 m. ir nuo tada rengiama kasmet trečiąją lapkričio mėnesio savaitę. Pasak Europos Tarybos globaliojo švietimo programos vadovo Miguelio Silvos, GŠS tikslas – skatinti ir remti veiklas, kurios padeda gilinti supratimą apie globalųjį švietimą tiek formaliojo, tiek ir neformaliojo ugdymo aplinkoje. Tai decentralizuotas renginys, už kurį atsakingi Globaliojo švietimo savaitės tinklo koordinatoriai. Šiaurės-Pietų centras GŠS renginių finansiškai neremia.

Skirtingose valstybėse tai yra arba Švietimo ministerijos, arba pilietinės visuomenės organizacijos. Tarp pastaryjų koordinatorių gerokai daugiau, ministerijos koordinatoriais paskirtos tik keliose šalyse, tokiose kaip Serbija, Rumunija, Juodkalnija, Azerbaidžianas. M. Silvos teigimu, kiekvienas koordinorius pasirinktas dėl savo įsitraukimo į globaliojo švietimo veiklas. Pavyzdžiui, Lietuvoje GŠS koordinorius yra Švietimo ir mokslo ministerija ir jos paskirtas Lietuvos vaikų ir jaunimo centras, Estijoje – ne pelno organizacija „Eesti People to People“, Latvijoje – nacionalinė vysto-

mojo bendradarbiavimo platforma LAPAS. Tiesa, aiškių argumentų, kodėl vienur tai vystomojo bendradarbiavimo ir švietimo srityse dirbančios organizacijos, o kitur – institucijos, o taip pat ir informacijos apie šių organizacijų veiklos stebėseną ar kokybės vertinimą viešai neskelbiama.

Kiekvienais metais Globaliojo švietimo savaitės tinklo koordinatoriai sutaria dėl bendros temos. 2017 m. tai buvo „Mano pasaulis priklauso nuo mūsų“, 2016 m. – „Veikiame išvien už taikų pasaulį“ ir t. t. Pasak Estijoje GŠS koordinuojančios „Eesti People to People“ atstovės Rutos Pels, rengdamosi GŠS, Baltijos šalys bendradarbiauja ir pirmiausia kartu aptaria galimas ateinančių metų temas, kurias kitoms Europos valstybėms pristato per kasmetinį koordinatorių susitikimą.

Kaip pasakoja R. Pels, sužinojus GŠS metų temą, siekiama kuo plačiau apie ją informuoti įvairias globaliojo švietimo srityje veikiančias organizacijas ir visas šalies mokyklas. Estijos GŠS koordinatūros teigimu, renginiuose aktyviausiai dalyvauja nevyriausybinių organizacijų „Mondo“ ir

⁶ GENE: Global Education Network Europe

„Humana Estonia“.

Pasak „Mondo“ atstovės Mai Aasjõe, organizacija skatina GŠS renginių organizavimą mokyklose ir jaunimo centruose. „Mondo“ veiklą globaliojo švietimo srityje remia Estijos užsienio reikalų ministerija. Organizacija turi 1000 eurų biudžetą, kuris paskirstomas 10 mokyklų, atsižvelgiant į jų planus ir poreikius.

Be šios nedidelės finansinės paramos, „Mondo“ mokykloms taip pat teikia metodinę medžiagą, informuoja apie Jungtinių Tautų minimas dienas. „Tad užuot organizavę vieną didelį renginį, mes skatiname aktyvų mokyklų vaidmenį šiame procese. Taip gali dalyvauti ir mažesnės bei kaimo mokyklos. Jos gali būti lankstesnės užsiėmimų, akcentuojamų temų ir laiko atžvilgiu, o tai jos labai vertina“, – teigė M. Aasjõe.

„Mondo“ atstovės teigimu, Estijoje GŠS yra plačiai minima mokyklose, net ir tose, kurios iš jų negauna jokio finansavimo. Tačiau iki šiol nėra jokios organizacijos, kuri atidžiai stebėtų šias veiklas.

Nors nemažai mokyklų Estijoje organizuoja GŠS renginius ir yra įvairių kitų iniciatyvų, kurios pirmiausia kyla iš nevyriausybinių organizacijų, GPU nėra įtrauktas į nacionalines ugdymo programas, o tai yra vienas iš „Mondo“ siekių. Kaip pasakoja M. Aasjõe, globalusis švietimas kol kas minimas tik atskiromis temomis (demokratinės vertybės, žmogaus teisės, aplinka, tvarumas, tarpkultūrinė komunikacija), tačiau jos nėra apibendrintos viena aiškia koncepcija – ar tai būtų GPU, ar darnaus vystymosi švietimas. O tai, pasak M. Aasjõe, trukdo geriau suprasti šias koncepcijas mokyklose ir visuomenėje.

2015 m. 10 Europos Sąjungos valstybių pradėjo vykdyti „Globalių

mokyklų“ projektą, kuris iš dalies finansuotas iš Europos Komisijos Švietimo ir sąmoningumo ugdymo vystymosi klausimais programos (DEAR). Projekte dalyvauja Austrija, Bulgarija, Čekija, Ispanija, Prancūzija, Airija, Italija, Latvija, Portugalija ir Jungtinė Karalystė.

Šiuo projektu siekiama GPU paversti vyraujančio švietimo diskurso dalimi. Todėl projekto vykdytojai ragina peržiūrėti švietimo politiką ir GPU bei su juo susijusias temas įtraukti į visus pradinio ugdymo dėstomuosius dalykus. Tačiau tai tik pirmasis žingsnis. Projekto sumanytojai turi ilgalaikę viziją – jie siekia „esminio kultūrinio pokyčio mokyklose ir plačiojoje visuomenėje, kai išaugs nauja pasaulio piliečių, besivadovaujančių solidarumo, lygybės, teisingumo, įtraukties, tvarumo ir bendradarbiavimo vertybėmis, karta“⁷.

Šių metų gegužę buvo paskelbta pirmoji išsami 78 valstybių 2005–2015 m. parengtų nacionalinių ugdymo programų (National Curriculum Frameworks) ir švietimo sektorių veiksmų planų (Education Sector Plans) analizė, kurioje nagrinėta, kokiu mastu juose yra atspindimos darnaus vystymosi švietimo ir globaliojo pilietiškumo ugdymo temos ir turinys. Tyrimas atskleidė, kad dauguma valstybių (90 proc.) į šiuos dokumentus įtraukia bent vieną su darniu vystymusi susijusį terminą, apie 42 proc. iš jų mini tokius terminus kaip „globali tapatybė/pilietiškumas“, tačiau nei viena jų neįtraukia sąvokos „globaliojo pilietiškumo ugdymas“⁸.

Tad nepaisant viršnacionalinių iniciatyvų ir kai kurių jau ne vienus metus vykdomų projektų, akivaizdu, jog daugumoje valstybių GPU vis dar gana sunkiai skinasi kelią į formalųjį ugdymą. Iš esmės neperžiūrėjus nacionalinių ugdymo programų, idant jose atspindėtų GPU nuostatų, o tokioms iniciatyvoms kaip GŠS skiriant

Nepaisant viršnacionalinių iniciatyvų ir kai kurių jau ne vienus metus vykdomų projektų, akivaizdu, jog daugumoje valstybių GPU vis dar nėra vyriaujančio švietimo diskurso dalis.

itin nedideles lėšas, sunku tikėtis, jog šios idėjos taptų vyraujančio švietimo diskurso dalimi. Kita vertus, kaip teigia UNESCO atstovė L. Bugailiškytė-Lideikienė, esminis postūmis GPU idėjų sklaidai buvo padarytas tik 2015 m. patvirtinus darnaus vystymosi darbotvarkę. Tai leidžia tikėtis, kad siekiamos darnaus vystymosi tikslų, valstybės iš esmės peržiūri savo požiūrį į švietimą. Tačiau, bent kol kas, dar nėra studijų, kurios įvertintų šioje srityje valstybių padarytą pažangą.

⁷ Global Schools Network

⁸ ESD and GCED in national curriculum frameworks

GLOBALUSIS PILIETIŠKUMAS: NUO SAMPRATOS IKI ATEITIES PROGNOZIŲ

■ Parengė Aukšė Podolskytė

Globalaus pilietiško idėjos egzistuoja seniai, dar nuo Antikos laikų, kai graikų filosofas Diogenas save pavadino pasaulio piliečiu ir kai senovės Indijoje sanskritu parašytuose tekstuose buvo kalbama apie pasaulį kaip vieną didelę šeimą. Prieš pradėdant kalbėti apie globalų pilietišumą, tikslinga susipažinti su platesne globaliojo švietimo sąvoka.

KAS YRA GLOBALUSIS ŠVIETIMAS?

Anot Švietimo ir mokslo ministerijos (ŠMM) pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vyriausiojo specialisto Rimanto Jokimaičio, visuotinis švietimas, kitaip dar vadinamas globalusis švietimas (angl. global education), yra švietimo perspektyva, atsirandanti dėl to, kad šiuolaikiniai žmonės gyvena ir bendrauja vis labiau globalėjančiame pasaulyje. Todėl globalusis švietimas – tai švietimas, orientuotas į žmonių įgūdžių, žinių ir vertybių formavimą ir plėtojimą, siekiant suprasti XXI a. iššūkius ir išmokti į juos reaguoti.

„Visuotinio švietimo turinys padeda suprasti besimokantiejiems pasaulinę perspektyvą ir pamatyti problemas bei galimybes viso pasaulio kontekste, skatina apmąstyti savo tapatybę, gyvenimo būdą ir priimti atsakomybę už save ir savo aplinką. Pasaulinės problemos vis dažniau veikia kiekvieno žmogaus gyvenimą, todėl visiems būtina suvokti, kad esame pasaulio, kuriame iki šiol vyrauja skurdas,

Filosofas Diogenas, kuris save pavadino pasaulio piliečiu © Jean-Léon Gérôme drobė

socialinė nelygybė, klimato kaitos bei globalinio atšilimo problemos, dalis“, – sakė specialistas.

Globalusis švietimas yra daugialypė švietimo koncepcija, apimanti šias temines sritis ir ugdymo disciplinas: žmogaus teisių, darnaus vystymosi, taikos užtikrinimo,

Specifinis susidomėjimas globaliuoju švietimu kilo XIX a. trečiajame dešimtmetyje. Geografijos pamoka 1930-aisiais © Allthingsfinnish nuotrauka

“

Pasaulinės problemos vis dažniau paliečia kiekvieno žmogaus gyvenimą, todėl visiems būtina suvokti, kad esame pasaulio, kuriame vis dar vyrauja skurdas, socialinė nelygybė, klimato kaitos bei globalinio atšilimo problemos, dalis.

konfliktų prevencijos, tarpkultūrinį švietimą ir pilietiškumo ugdymą. Globaliojo švietimo veiklomis siekiama plėtoti asmens kompetencijas (žinias, gebėjimus ir vertybines nuostatas), kurių nemaža dalis priskirtinos bendrosioms arba perkeliamosioms asmens kompetencijoms, kurios gali būti pritaikomos įvairiose situacijose. Formaliajame ugdyme globalusis švietimas yra integruojamas į įvairias mokomąsias disciplinas (pavyzdžiui, istoriją, geografiją, pilietiškumo ugdymą, kitas socialinių ir gamtos mokslų disciplinas). Visuotinis švietimas nekuria naujo, o praturtina jau esamą turinį, suteikia ugdytiniams žinių apie globalizacijos procesus ir pasaulio visuomenės plėtrą.

GLOBALIOJO ŠVIETIMO RAIDA

Specifinis susidomėjimas globaliuoju švietimu kilo XIX a. trečiajame dešimtmetyje, kai progresyviai mąstantys mokytojai įkūrė Pasaulio švietimo draugiją (World

Education Fellowship) ir pradėjo leisti žurnalą „Naujoji era“ („The New Era“). Derekas Heateris tyrinėjo šiuos ir kitus judėjimus pokariu. Jie visi tuo metu buvo žinomi kaip „švietimo tarptautiniam supratimui“ iniciatoriai. 1960-aisiais Jamesas Hendersonas ir jo kolegos iš Londono universiteto globalųjį švietimą apibrėžė kaip „pasaulio studijas“ (angl. world studies). 1973-aisiais edukacinė labdaros organizacija „One World Trust“ sukūrė mokymosi planą, skirtą globalioms pasaulio problemoms suprasti. Taip Jungtinėje Karalystėje (JK) atsirado globalusis švietimas.

1999-aisiais Kennethas A. Tye, tirdamas globalųjį švietimą daugiau kaip 50 pasaulio šalių, pastebėjo, kad tiek šio pobūdžio švietimo pripažinimas, tiek forma, priklausomai nuo šalies, skiriasi. Tačiau dažniausiai diskutuojamos problemos buvo ekologija ir aplinkosauga, tarptautiniai santykiai, taika, ekonomika, technologijos, žmogaus teisės. Vienas iš tyrėjo pastebėjimų – globalusis švietimas

yra turtingųjų šalių iniciatyva.

Tarpusavio priklausomybė, ryšiai ir įvairialypės perspektyvos – koncepcijos, kurios yra bendros visoms šalims. Tiriant skirtumus, išryškėjo, kad Amerikos edukatoriai linkę susitelkti į pavienės šalies, kultūros ir reformistinius tikslus, kurie neskatina keisti pasaulio. Kanados ir JK edukatoriai išskiria bendrus žmonių ir planetos interesus, asmeninį tobulėjimą labiau nei nacionalinį vystymąsi. Amerikiečiai akcentuoja harmoniją ir panašumus, o britai ir kanadiečiai išryškina turto, teisių ir galios skirtumus.

Oliveris G. Pike ir Davidas Selby išskiria 4 esmines globaliojo švietimo dimensijas: laikinę (angl. *temporal*), problemų (angl. *issues*), erdvinę (angl. *spatial*) ir vidinę (angl. *inner*). Problemų dimensija apima 5 problemų ir jų sprendimų lauką: nelygybė ir lygybė, neteisybė ir teisybė, konfliktai ir taika, žala aplinkai ir rūpinimasis ja. Erdvinėje dimensijoje gilinamasi į lokalius ir globalius ryšius, susijusius su priklausomumo ir nepriklausomumo problemomis. Laikinė dimensija sujungia praeitį, dabartį ir ateitį ateities problemoms spręsti. Procesų (vidinė) dimensija pabrėžia patirtinę ir įtraukiąją pedagogiką, kuri veda politiškai sąmoningos lokali-os-globalios pilietiškumo perspektyvos link.

Šias dimensijas paaiškina Robino Richardsono išskirta mokymosi tradicijų sintezė. Viena iš tradicijų – humanistinė ir optimistinė – orientuota į individo tobulėjimą (angl.

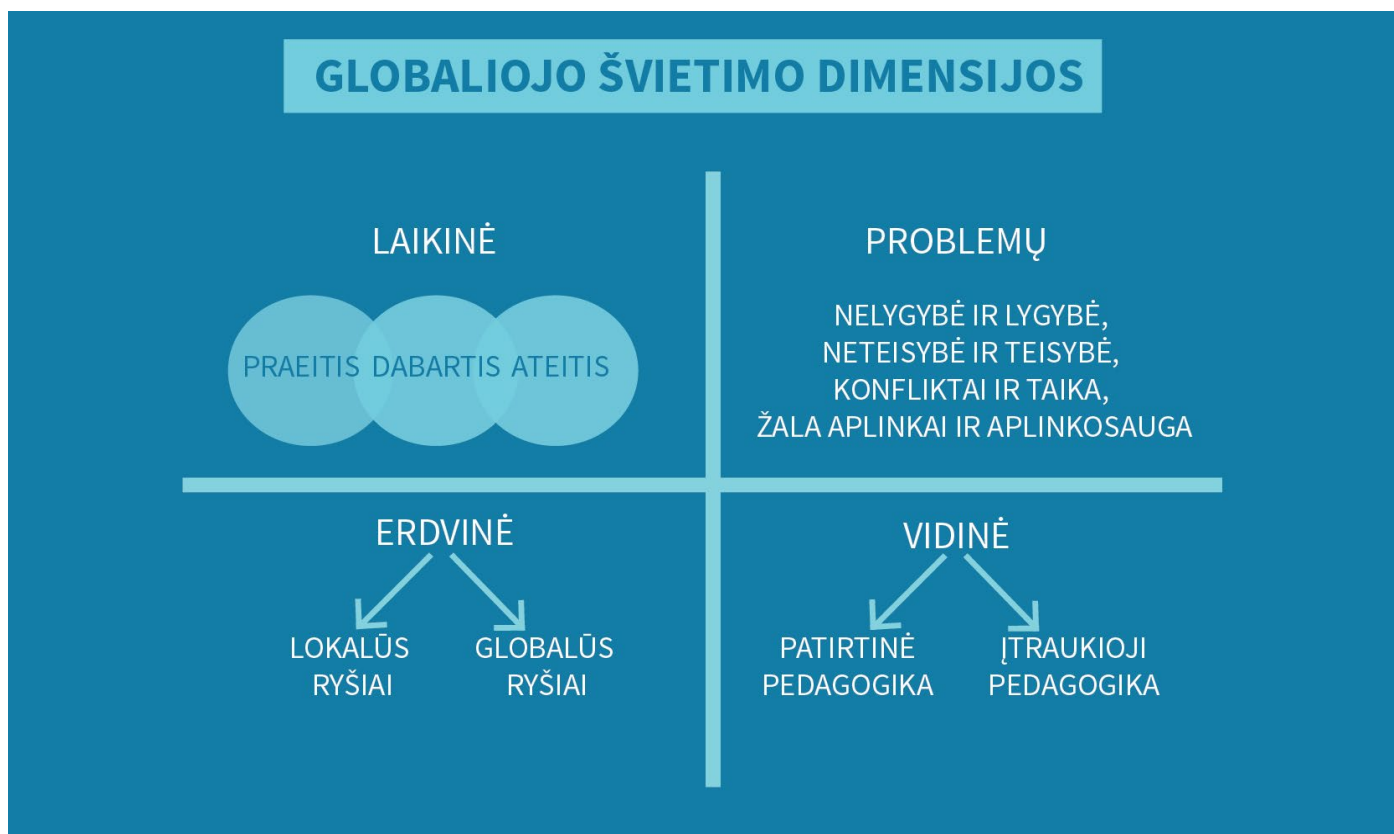
learner-based education). Kita, pesimistiškoji, susitelkia į lygybės kūrimą, kur priešinamasi tendencijai, kad švietimas tik atkartoja ir reflektuoja visuomenės nelygybę rasės, lyties ir klasės atžvilgiu. Čia nelygybė suprantama kaip norma, kuriai intensyviai nesipriešinama.

GLOBALIOJO PILIETIŠKUMO SAMPRATA

Šiandien globaliojo pilietiškumo švietimas suprantamas kaip žinios, įgūdžiai ir vertybės, formuojančios pilietiškumą vietiniu, nacionaliniu ir globaliu lygmenimis. Tokio švietimo rezultatas – socialiai aktyvus, pilietiškai įsitraukęs ir globaliai nusiteikęs asmuo. Šią savoką vartoja ir UNESCO, ir tarptautinė nevyriausybinė paramos organizacija *Oxfam International*, pasaulio piliečių ugdymo koncepciją apibūdinanti kaip švietimą, apimantį žinių, gebėjimų ir vertybinių nuostatų, kurios reikalingos siekiant užtikrinti takaus ir saugaus, teisingo, pagarbaus, lygaus visiems ir darnaus pasaulio vystymąsi, plėtojimą.

ŠMM atstovo R. Jokimaičio teigimu, besimokantieji ugdymo turinyje skiriama vis daugiau dėmesio globaliojo pilietiškumo ugdymui(si). Formaliajame ugdyme siekiama pažinti šalies ir pasaulio įvairovę, atsižvelgiant į šiuolaikinius pilietiškumo ir atsakomybės iššūkius, spręsti nelygybės klausimus vietos ir globaliu mastu.

Globalųjį pilietiškumą vaikams ir jaunimui (kuo anksčiau, tuo geriau) perduoda šeima, edukatoriai iš formaliojo ir

neformaliojo ugdymo sektoriaus, bendruomenės lyderiai. O informacijos ir komunikacijos technologijos kartu su žiniasklaida yra socialinio įtraukimo priemonės. Idealiu atveju mokiniai būna įgalinti kurti taikią ir darnią visuomenę.

ATEITIS, KURIĄ SUNKU PROGNOZUOTI

Andreasas Schleicheris, sukūręs tarptautinę moksleivių raštingumo testavimo programą PISA, sako, kad 2012 m. buvo vertinama, kaip mokinys sugeba išspręsti tam tikrą problemą, po trejų metų buvo žiūrima, kaip mokiniai kartu gali išspręsti problemas, o kitąmet bus vertinamas jų globalus suvokimas.

Globaliojo švietimo integracija yra svarbus švietimo kokybės aspektas, įtvirtintas Darnaus vystymosi tiksluose (DVT) ir jo lydimuosiuose dokumentuose. DVT 4 tikslas nurodo, kad kiekvienas besimokantysis turi įgyti darniam visuomenės vystymuisi reikalingų gebėjimų, o tą padaryti galima pasitelkus darnaus vystymosi švietimą ir globaliojo pilietiškumo ugdymą. Incheon deklaracijoje „Švietimas 2030“, kurią parengė UNESCO, Jungtinių Tautų Vaikų fondas (UNICEF), Pasaulio bankas ir kitos tarptautinės organizacijos, teigiama, kad kokybiškas švietimas turi užtikrinti, kad besimokantieji įgytų šių gebėjimų.

Jei kalbėtume apie globaliojo švietimo teminį turinį, sunku pasakyti, kurlink kryptama. Kadangi globalusis švietimas yra grindžiamas realaus gyvenimo problemomis ir iššūkiais, todėl turinys dažniausiai keičiasi priklausomai nuo to, kas aktualu šiandienos visuomenei. Šiuolaikinei visuomenei itin svarbu suprasti globalizacijos procesus,

“

2012 m. buvo vertinama, kaip mokinys sugeba išspręsti tam tikrą problemą, po trejų metų buvo žiūrima, kaip mokiniai kartu gali išspręsti problemas, o kitąmet bus vertinamas jų globalus suvokimas.

todėl akivaizdu, jog globaliojo švietimo vaidmuo ilgainiui tik didės. Reikia tikėtis, kad švietimas, dažnai Lietuvoje apsiribojantis lokaliu kontekstu, išplės nagrinėjamų problemų ribas.

PATIRTYS

PRISIIMTI ATSAKOMYBĘ UŽ PASAULIO ATEITĮ!

■ *Parėngė Domantė Platukytė*

„Yra keletas svarbių priežasčių, kodėl mums turėtų rūpėti globalus pasaulis. Bėgant laikui pasaulis tarsi mažėja, dėl to dauguma dalykų yra vis lengviau pasiekiami. Mes naudojames pasaulio teikiamais privalumais: turime galimybę keliauti, pažinti skirtingus žmones ir kultūras, vartoti produktus, kurie pagaminti ar užauginti skirtingose pasaulio šalyse. Tačiau ar mes prisiimame atsakomybę už pasaulio ateitį?“ – kelia klausimą Pasaulio piliečių akademijos vadovė Indrė Augutienė.

Pasak I. Augutienės, pilietybė mums suteikia ne tik daug teisių, bet ir pareigų. Nors pasaulio piliečio paso neturi niekas, visi naudojasi pasaulio teikiamomis privilegijomis bei paslaugomis. Vis dėlto įsipareigojimas padaryti pasaulį teisingesnį yra tik moralinė norma. O globalusis švietimas padeda žmones ugdyti atsakingais ir aktyviais pasaulio piliečiais.

Globalusis švietimas apima tokias temas, kaip socialinė atskirtis, skurdas, žmogaus teisės, migracija ir klimato kaita, bei skatina geresnį šių problemų suvokimą. Jis padeda žmogui suprasti, kad jis yra pasaulio bendruomenės narys, kuris turi prisiimti atsakomybę už pasaulio ateitį.

„Mes negalvojame apie problemas kituose žemynuose, nes manome, kad ir mūsų šalyje pakanka iššūkių. Deja, ne visada suprantame, kas mus sieja su kitų šalių gyventojais ir kaip mes darome įtaką jų gyvenimui“, – aiškina I. Augutienė.

LIETUVIAI PRISIRIŠĘ PRIE VIETOS REALIJŲ

Anot Pasaulio piliečių akademijos vadovės, didžiausia problema yra ta, kad Lietuvoje nėra sisteminio požiūrio į globalųjį švietimą: „Nesame išsikėlę tikslų, neapibrėžiame siekių, kaip toks švietimas gali prisidėti prie mūsų šalies gerovės. Kita problema – negalime atsiriboti nuo vietos realijų. Apie problemas pradėdame kalbėti globaliai, tačiau diskusiją vis vien pabaigiam savo bendruomenės ar mokyklos problemomis.“

Vis dėlto I. Augutienė Lietuvos globaliajame švietime įžvelgia ir gerų dalykų. Pasak jos, klimato kaitos, aplinkosaugos ir užterštumo temos Lietuvoje yra išplėtotos pakankamai gerai.

„Lietuvoje taip pat turime daug galimybių dalyvauti įvairiose europinėse programose. Organizuojami mainai ir savanorystė ne tik Europos šalyse, todėl galime prisidėti prie problemų sprendimo ir kovoti su tam tikrais iššūkiais. Galimybių daug, kadangi esame atvira ir demokratiška šalis, galime jomis naudotis“, – džiaugiasi I. Augutienė.

NEFORMALUS JAUNIMO UGDYMAS

Pasaulio piliečių akademija užsiima neformaliuoju jaunimo ugdymu. Su trimis partneriais iš Europos šalių akademija parengė globaliojo pilietiškumo kompetencijų modelį „GloLab“. Jis susideda iš 14 kategorijų tokių, kaip globalių sąsajų supratimas, pilietinė veikla, lygybė ir žmogaus teisės, stereotipai ir išankstinės nuostatos, kritinis mąstymas ir empatija. Tai pradžiamokslis, kuriuo remiantis planuojamos tolesnės edukacinės programos ar veiklos.

Šis modelis buvo kurtas remiantis jaunų žmonių bei pedagogų įžvalgomis, kokių žinių ar nuostatų reikia jaunam žmogui, kad jis gebėtų veikti globaliaame pasaulyje ir prisiimtų atsakomybę už pasaulio ateitį. Remiantis „GloLab“ modeliu buvo parengtos edukacinės programos bei mobilioji aplikacija tokiu pat pavadinimu. Besimokantysis pats kuria mokymosi turinį, todėl programėlė tarsi atviras gidas padeda pereiti savarankišką šešių žingsnių mokymosi procesą globaliojo švietimo temomis.

Indrė Augutienė © Alos Baliajevės nuotrauka

Pasaulio piliečių akademija taip pat organizuoja renginius, skirtus informuoti jaunimą globaliojo švietimo temomis, ugdyti pagrindines kompetencijas. Organizacija dirba su mokiniais ir jaunimu įvairiose savivaldybėse, mokyklose rengia kūrybines dirbtuves ir simuliacijas.

FORMALIOJO ŠVIETIMO INTEGRAVIMAS

Pasak I. Augutienės, Lietuvos švietimo sistema gana liberali ir atvira, todėl kiekvienas mokytojas gali laisvai rinktis metodines priemones, mokymosi išteklius ir taip integruoti globaliojo švietimo temas į formalųjį ugdymą.

Kauno Simono Daukanto progimnazijos etikos mokytoja bei bibliotekos vedėja Jūratė Sapiegaite džiaugiasi, kad šioje mokykloje aktyviai vykdomi įvairūs projektai, kurių metu mokiniai supažindinami su globaliomis problemomis.

„Mokykloje nagrinėjame įvairias temas. Pradinukams akcentuojame rūšiavimo, aplinkosaugos svarbą, vyresniems galime aiškinti ir apie žmogaus teisių pažeidimus ar lyčių lygybę. Ugdydami mokinių pilietiškumą, kitokių supratimą, pagarbą įvairovei, mažiname stereotipus“, – aiškina J. Sapiegaite.

Progimnazijoje globaliojo švietimo temos integruojamos į įvairius dalykus. Čia akcentuojama kalbų mokymosi reikšmė: mokytojai įsitikinę, kad kuo daugiau kalbų vaikas mokės, tuo platesnis pasaulis jam atsivers. Mokykla aktyviai bendradarbiauja ir su nevyriausybinėmis organizacijomis.

PROJEKTAI MOKYKLOJE PLEČIA VAIKŲ PAŽINIMĄ

Pasak etikos mokytojos J. Sapiegaite, vienas iš sėkmingiausių mokyklos organizuotų projektų – arbatos savaitė:

“

Lietuvos švietimo sistema gana liberali ir atvira, dėl to kiekvienas mokytojas gali laisvai rinktis metodines priemones, mokymosi išteklius ir taip integruoti globaliojo švietimo temas ir į formalųjį ugdymą.

„Buvo integruotos netgi matematikos, socialinių mokslų, gamtos, menų bei kalbų pamokos. Vaikai mokėsi arbatų gėrimo tradicijų tokiose šalyse, kaip Kinija, Indija, Anglija, lygino jas su tradicijomis Lietuvoje. Rodėme filmų ištraukas, pasakojome, kad kai kuriose šalyse plantacijose dažniausiai dirba moterys ir vaikai, aiškinome, kad kartais ten dirbantys žmonės išnaudojami.“

Kitas mokykloje organizuojamas projektas – „Mes – vieno pasaulio vaikai“. Jo metu mokiniai kūrė pasakas, padedami mokytojų jas vertė į anglų kalbą ir siuntė vaikams į Malavi. Ryšys su Malavio vaikais nenutrūko – mokiniai toliau bendrauja susirašinėdami. Anot J. Sapiekaitės, kai informacija vaikui artimesnė, ji geriau įsisavinama, todėl Malavio gyvenimas mūsų šalies vaikams tapo įdomesnis ir suprantamesnis.

Į Kauno Simono Daukanto progimnazijos veiklą įsitraukia ir mokinių tėvai, o tai, pasak J. Sapiekaitės, yra labai svarbu: „Vaikai turi jausti artimųjų palaikymą. Mokiniai domisi globaliomis temomis, todėl ir namuose kelia klausimus, kalbasi, o tai rodo, kad jiems šie klausimai rūpi.“

GLEN STAŽUOTĖS SILPNINA STEREOTIPUS

Globaliojo švietimo reikšmę akcentuoja ir vystomojo bendradarbiavimo ekspertė, buvusi GLEN tinklo dalyvė Marta Gadeikienė. Jos teigimu, trūksta objektyvios informacijos apie skurdesnes pasaulio šalis. Tačiau vis daugiau jaunuolių nori vykti savanoriauti, jie supranta, kad važiuojant į skurdesnę šalį negresia pavojus ir mirtis, t.y. mažėja nepagrįstų baimių.

GLEN – tai nevyriausybinų ir vyriausybinių organizacijų, taip pat jaunų žmonių, įsitraukusių į globaliojo švietimo veiklas, tinklas. Organizacija suteikia būdų mokytis ir prisidėti prie darnaus vystymosi ne tik savo šalyje, bet ir visame pasaulyje. GLEN tinklas jauniems europiečiams kasmet rengia seminarus bei trijų mėnesių stažuotes Afrikoje, Azijoje, Lotynų Amerikoje, Kaukaze ar pietinėje Europoje.

M. Gadeikienė jau 2006-aisiais vyko į tokią GLEN tinklo organizuojamą trijų mėnesių stažuotę Indijoje, Vakarų

Bengalijoje esančiame kaime. Ten ji dirbo socialinį darbą bendruomenės centre, kartu su kolege pavaduodavo mokytojus, vaikų darželiams padėjo rengti anglų kalbos mokymosi metodologijas. Grįžusi į Lietuvą vystomojo bendradarbiavimo ekspertė publikavo straipsnius, rengė prezentacijas apie Indijoje vykdytą veiklą, tokiu būdu sklaidydama mitus apie Vakarų Bengaliją ir pristatydama šį kraštą tokį, koki jį pamatė stažuotės metu.

Vaikai turi jausti artimųjų palaikymą. Mokiniai domisi globaliomis temomis, todėl ir namuose kelia klausimus, kalbasi, tai rodo, kad informacija jiems svarbi, įdomi.

GLEN organizacijos dalyvė tikina, kad veiklos stažuotėje padėjo susipažinti su nauja socialine erdve, pamatyti Indijos sąsajas su Europa. Būnant ten pasikeitė ir jos požiūris į Vakarų Bengaliją.

SVARBIAUSIAS DARBAS – GRĮŽUS IŠ STAŽUOTĖS

„Stažuotė nėra svarbiausia, tai tarsi vyšnia ant torto. Per tris mėnesius nepakeiti pasaulio, tik pamatai, kokia ten situacija, sugriauai savo stereotipus. Pagrindinį darbą darai grįžus į Lietuvą, sieki parodyti, jog pasaulis ir visi žmonės yra tiesiogiai susiję. Tai pamatėme per pabėgėlių ir migrantų krizę“, – aiškina M. Gadeikienė.

M. Gadeikienei pritaria ir kita GLEN savanorė Gintė Marija Gylytė, kuri šią vasarą praleido Ganoje. Ten ji 3 mėnesius dirbo su švietimo ir socialinio darbo ekspertais, su jais planavo ir kartu įgyvendino įvairias iniciatyvas. Viena iš jų – išvyka į botanikos sodą. Tokiu būdu G. M. Gylytė stengėsi vaikams parodyti tai, kas jiems nėra įprasta bei kasdieniška.

Savanorė pritaria minčiai, kad per kelių mėnesių stažuotę kitoje šalyje nedaug ką gali pakeisti – didžiausią darbą reikia nuveikti grįžus į gimtąją šalį: „Žinoma, praplėčiau

“

Stažuotė nėra svarbiausia, tai tarsi vyšnia ant torto. Per tris mėnesius nepakeiti pasaulio, tik pamatai, kokia ten situacija, sugriauai savo stereotipus. Pagrindinį darbą darai grįžus į Lietuvą, sieki parodyti, jog pasaulis ir visi žmonės yra tiesiogiai susiję.

savo mąstymą, galbūt pakeičiau kelių ten gyvenančių žmonių nuomonę įvairiais klausimais, tačiau norint, kad kas nors pasikeistų, reikia daugiau laiko. Pagrindinis darbas prasideda grįžus. Mano stažuotė dar nesibaigusi, didesnę darbą atlieku būdama Lietuvoje ir kalbėdama apie Ganą.”

Kauno Simono Daukanto progimnazijos etikos mokytoja Jūratė Sapiekaitė šypsosi: „Kiekvienas turėtų būti skatinamas prisidėti prie globalių problemų sprendimo. Negalima sakyti, kad mažieji nesugeba to daryti, juk galbūt pirmokas, kuris pakėlė šiukšlę ir ją išmetė, taip parodė pavyzdį kitiems. Viskas vyksta mažais žingsneliais, tačiau nėra mažų žmonių ir mažų darbų. Tereikia tikėti, kad kartu mes galime pakeisti pasaulį.“

Nuotraukoje Gintė su mergaite, baigusia mokyklą, kurioje savanoriavo Gintė. Dėl potvynių iškakas vandens ruožą, ji buvo atskirta nuo bendruomenės. Savanorė sukūrė filmuką apie jos gyvenamąją vietą, kad žmonės žinotų, iš kokių skirtingų aplinkų vaikai susirenka į mokyklą. © G. M. Gylytės nuotrauka